

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZINHÁZI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 12 korona.
Fél évre 6 „
Negyed évre 3 „
Vidéki előfizetők bélyegköltsége egész évre 2 K.

Felélős szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Kézírások, levelek, előfizetési pénzek Vigkedvő
Mihály-utca 15. sz. alá küldendők.

**HIRDETÉSEKET ÁTVESZ A VÁROSI NYOMDA
MŰVEZETŐI HIVATALA.**

Modernek és álmodernekek.

A Debreczeni Szemle számára írta: **Tóth Árpád.**

Az ember, mikor társaságba megy, már évek óta nem ölt magára pánccelt és nem szur a sarkába rézsarkantyut, hanem inkább a legújabb angol divat szerint teszi magát túrhetővé mások számára. Ellenben az esztétikus urak megkívánják, hogy mikor egy-egy irodalmi mű a közönség elé lép, a régebbi idők klasszikus alkotásainak a masszív fegyverzetével teremttétse körül magát s rozsdásnak indult esztétikai elvek páncceljában álljon a kritika kardcsapásaival szembe. A pánccel pedig kétségkívül kitűnő ruhadarab, ellenben a mai embernek csak arra volna jó, hogy nagyokat vágódjon benne s alaposan beleizzadjon a viselésébe, ami aztán az esztétikai szabályok vasruhájaiba erőszakolt irodalmi produktumokkal is vajni gyakran megesik. Akármit csinálnak is tehát a derék esztétikus bácsik, az új idők irodalmi művei új divatu ruhában járnak és így találnak előzékeny fogadtatásra a szívünk ünnepi órákra berendezett szalonjában.

Valahogy úgy van a dolog, hogy az esztétikus urak ma is csak szokásos rövidlátásukról tesznek bizonyosságot, mikor az irodalmi „divatok“ ellen szavalnak, mert bizony a hiba nem a modern izlés szerint a quatre épinglek öltöztetett írói alkotásokban van, hanem más valamiben. Abban, hogy az irodalmi divatoknak is megszoktak lenni a nyeglél, az *irodalmi gigerlik*, akik eszeveszett összevisszasággal s rikító izléstelenséggel próbálják egy-egy irodalmi produktumra ráruházni a modern irodalmi izlés minden sajátosságosabb szabásu elv-ruháját. Az esztétikus bácsik azután, akik jogosan botránkoznak meg az ilyen ultramodern álizlésen, hamarosan általános anathémát cserditenek az egész modern irodalomra s azt hiszik, hogy minden modern irodalmi produktum lila mellényt visel s monoklin keresztül fixirozza a lelki mélységeket. Pedig hát nem így van. Való igaz, hogy az új idők pcétái nem feltétlenül rakaszkodnak a kitűnő Vörösmarty daktylusos lengedezésű kacagányához, vagy a még kitűnőbb Petőfinek a negyvenes évek társadalmában igen divatos zsinórozott atillás költési módjához, de viszont a pour épater les bourgeois-féle tarka nájmódi rongyokkal se feltűnősködnek.

Azért kell pedig itt mindezeket elmondani, mert a napokban hanyatt esuzzott a debreceni színpad öreg deszkáin egy ugynevezett ultramodern szindarab s a tájékozatlan debreceni publikum úgy vélte, hogy egy izig-vérig modern alkotásnak prezentálta ezt a jól megérdemelt elvágódtató gáncsol. Holott a bukást azon a furcsa színházi estén éppen azok konstatálhatták a legnagyobb megnyugvással, akik az igazi modern irodalomnak a legőszintébb hívei.

Hogy is állunk tehát a modernség és az ál-

modernség ellentétével s mi köze van ennek az egész dolognak az „örökkévaló“, a „divatoktól független“ művészethez? Akkor, mikor a modernséget, az éppen uralmon levő irodalmi divatot a ruházkodásbeli divattal bátorkodtunk összevetni, ebben a léhának tetsző hasonlatban körülbelül benne foglaltatott, hogy az irodalmi divatnak tulságos fontosságot és jelentőséget nem igen tulajdonítunk. Amint hogy végeredményben a jótársaságbeli embernél is mégis csak az ember fontos és csak bizonyos mértékig teszi a ruha az embert. Azonképp az irodalmi múnél is a benne rejlő tehetség-mennyiség dönti el az alkotás értékét. Egy-egy uralmon levő irodalmi divat, egy-egy irodalmi korszaknak a „modernsége“ azonban az a konvencionális és legmegfelelőbb öltözet, amelyben valamely tehetség a művelt közönség elé a siker reményével léphet. Olyas valami tehát, amit nem feltétlen muszáj magára erőszakolni senki tehetségnek, de amely nélkül aztán nem is eresztik be egy-egy irodalmi korszak saját külön Heliconjára. Az irodalmi divat, ha tán néha kissé furcsának tetszik is esztétikus urék előtt, akik ily léha dolog vizsgálatát tudományukon alul álló valaminek vélik, bizony, a sikert kívánó író számára mindenkor kötelező. És minden korok legtehetségesebb írói rendszerint hódoltak is a maguk idejébéli irodalmi divatnak, sőt igen sok esetben jó maguk is segítettek ily divatok kiteljesítésében.

És hát az irodalmi „örökkévalóság“, „halhatatlanság“ dolgát is így kell nézni valahogy. Halhatatlan író nincs, hanem minden író újra, meg újra meghal és feltámad. Shakespearet halhatatlannak dicsőítjük. Pedig az a Shakespeare, akit a XVII. század szeretett, meghalt s mikor újra feltámasdtt, már egy Lessingen át materializálódott zseni volt, hogy aztán később a romantikusok, a realisták s ma megint az új-romantikusok Shakespeareje ismét új meg újféle, az előbbiekkal nem azonos Shakespeare legyen. A zseni valahogy főnixszpor számba megy, amelyből egy újabb kor egy egész új és más főnixsz-madarat röpit elő, mindig olyat, amelyiknek a hangja az ujkor füle ize szerint zeng. Így lehetett Shakespeare a legkülönbözőbb irodalmi divatok eszményképe. És így lehet, hogy jó kor, amint hogy már egyszer jött is, mikor Shakespeare ideiglenesen *halott* és nem *halhatatlan*. Mikor tudniillik egy irodalmi divat nem fedezi fel többé a maga izléséhez vágó elemeket a nagy költő műveiben. Persze olyan eset is lehetséges, mikor egy nagy tehetség nem tud hozzáalkalmazkodni a divathoz. Ennek a tehetségnek nincs is sikere, csak valamely későbbi irodalmi divat idején, mikor véletlenül összevág az uralmon levő új izléssel.

Az irodalmi divat tehát egy-egy irodalmi korszaknak a „modernsége“, bár a művek lelkét nem adja, de érvényesülését, sikerét igenis eldönti. És ezért hiábavaló a divatok ellen való berzenkedés,

ezért ír siker-drámát pl. a nagytehetségű Biró Lajos, ha a mult divatjaira áhító akadémiák hetvenzerszer tagadja is a Vojnich-díjra való jogosultságát.

Ezért céljátévesztett minden kritika, mely például Ady Endrét a „divatossága” miatt támadja, ahelyett, hogy nagy tehetségét méltatná s ezért zavarják össze esztétikus urék lépten-nyomon Ady Endrét lehetetlen és képtelen majmolóival, mert nem látják az óriási különbséget a siker miatt és a má-ban élés miatt kötelező eleven modernség s a tülzásokkal izléstelenkedő ultramodernség között. Pedig a tehetség a legtöbb esetben modern köntösben jelentkezik s az ultramodernség az izléstelenek és tehetségtelenek menedéke. A modernség a tehetségeseknek intenzív és tudatos alkalmazkodása a korhoz, melynek nyelvén szólni hivatva vannak, az ultramodernség, az álmodernség pedig a tehetségtelenek kinos értelmetlen kapkodása mindenhez, ami riktó, izléstelen és undorító, de feltűnő.

Hamlet.

A Debreczeni Szemle számára írta **Juhász Gyula.**

*Meddő vagyok. Enyém egy szó, színes parázs
Ő de nem enyéme a nagy lángolások.
Enyém a sejtelmes alkonyodás,
De napom delelőre sohse hágott.*

*Meddő vagyok. Álmodok üteme ringal,
Mint tiszavirágot a tavasz árja,
S ha elvetem szűz álmaimat,
Lelkemet kétségek szürkésége várja.*

*Itt létvázom ez üres golyón,
Ahol a golyók nászutakra járnak,
És tort ülök a halott álmokon
S dalokkal üzöm el az éjszakámat.*

*Majd csak kivirrad! Harsány kakas dalol
És én római daccal a sirba lérek,
S csak éjjel járok föl — valahol, valahol —
Mint kósza dal, mint bús álmokisértel!*

Mariska szégyent hoz a családra.

A debreczeni szemle számára írta: **Herezeg Ferencz.**

A nyáron színészek jöttek hozzánk és az arénában játszottak. Engem is elvittek kedves szüleim az első előadásra és nekem igen tetszett a János vitéz, amelyben egy boszorkány repül végig a színpadon. Kár, hogy mindig énekelnek és beszélnek a darabban. Mikor bejött Kukoricza János egy cifra karikással a kezében, édes mama meglökte apa könyökét és azt mondta:

— Jézus Mária, te, én azt hiszem, ez a kis Milkovics Mariska Komáromból!

Édesapa megnézte a színlapot és ott az volt,

hogy Balatoni Zizinek hívják Mariskát. Ez azonban csak álneve, — mondta apa — mert Mariska nagyapja alispán volt és ő azt bizonyára szégyenli.

Másnap mise után elmentünk édesmamával a pékhez, kinél a színésznő lakott és ott kisült, hogy Maroska valóban Mariska.

— Jaj, te szegény, nyomorult, — kiáltotta édesmama — hát ennyire jutottál?

— Mit tegyek, édes néni, — mentegette magát Mariska — mikor nekem tehetségem van?

Ezen aztán sírva fakadtak mind a ketten, mert a nők szeretnek sírni és édesmama megbocsátott Mariskának, hogy színésznő lett, Mariska pedig megfogadta, hogy nem fog ránc szégyent hozni. Mert Mariska néni nekünk rokonunk.

Mi aztán többször is elmentünk a színházba és én elhatároztam, hogy nem leszek haramiavezér, ha nagy leszek, hanem színész. Nem is tanultam többet a mennyiségtani pótvizsgára, hanem megpróbáltam a kukoricagórén a boszorkányrepülést, ami azonban nem sikerült, mivel Visky Pista az utamban állott a fejével és én betörtem a sarkammal. De nem szívesen tettem, bár megérdemelte. Mért nem vigyázott jobban.

Mariska néni sűrűn eljárta hozzánk. Varni és dunsztost hámozni is segített édesmamának, hogy el ne hanyagolja a háztartást — mondta édesmama — és velem mennyiségtani feladatokat is csinált. Ha vendégeink voltak, akkor énekelt és táncolt a szalónban és még a főtisztelendő ur is tapsolt neki a kezével és azt mondta, hogy: bravó! Mariska néni azt is megígérte édesmamának, hogy nem fog vendéglőben enni és hogy nem fog nadrágban szerepelni, hogy szégyent ne hozzon a családra. És Mariska néni megígérte és sirt is hozzá, mert jól esett neki a meleg szeretet — mondta — és mert ő a színpadon is urileány akar maradni.

Én igen megszerettem Mariskát. Szép és bátor nő volt és ha meglátogattam, kihozta a cifra karikását az udvarra és úgy csördítet vele, mint egy igazi bojtár. Egy pár szép darutollat is ajándékozott nekem a kalapomra. Volt neki egy kedves kis kutyája, Bobinak hívták, az nem tudott semmit, de én megtanítottam két lábon járni és bukfencet vetni. Mariska néni ezért nagyon megdicsért és azt mondta, hogy én vagyok az egyetlen férfi, aki valamit ér, a többi mind haszontalan léhűtő — mondta. — Én akkor elhatároztam, hogy még sem veszem feleségül Visky Jolánt, ha nagy leszek, hanem inkább Mariska nénit. Ezt meg is mondtam neki és ő nevetett és megcsókolt és megígérte, hogy biztosan megvár, csak tanuljak szorgalmasan, mert egy bukott férfihoz ő nem mehet.

Eleintén édesapa is sokat járt Mariska nénihez, olyankor, mikor a kaszinóba szokott menni és mindig bonbont, meg virágot vitt neki. A bonbonokat titokban nekem és a Mancsi hugomnak adta a néni. Mikor én édesmamának elmondtam, hogy apa Mariskához szokott járni, édesmama erős nigrént kapott és két napig nem akart ebédelni. Apa haragosan járt fel-alá az ebédlőben és így szólt:

— Csak nem hagyhatom rokoni támasz nélkül a szegény nyomorultat?

Édesmama pedig azt mondta:

— Ismerlek már, te jó madár!

Apa ekkor vasvillaszemmel nézett rám és előkérte a mennyiségtani füzetemet és mivel egy hibát talált, le akarta ütni a derekamat. Apa és édesmama harmadnapra szerencsésen kibékültek megint és Mariska néni már csak elvétele jött a házuunkba.

Elemér bácsi azonban továbbra is eljárógatott Mariskához. Elemér bácsi az édesmama fivére. Azonkívül tartalékos huszárhadnagy és monoklit viselt. Tavaly megbukott a képviselőválasztáson, mert az ellenpárt árulást követett el ellene. Ő egész délután mindig ott ült Mariskánál és ha valamelyik színész jött látogatóba, akkor gorombaságokat mondogatott neki. Otthon azt mondta, hogy ő mint rokon köteles vigyázni, hogy Mariska néni szégyent ne hozzon a családra.

Egyszer reggel, mikor édesmama a templomban volt, Elemér bácsi nálunk ült apával és cigarettázott. Én éppen matricképeket csináltam az ablakban.

— No, mennyire vagy már a kis kényessel? — kérdezte apa.

Elemér bácsi mosolygott, megpödörte a bajuszát és így szólt:

— Lovagias ember nem beszél az ilyenekről!

— Jó, jó, csak hencegj, — szólt apa — azért fogadok, hogy nem mégy vele semmire!

— Fogadjunk egy szép cigarettatárcába — mondta a bácsi.

— Gilt! De hogyan fogsz meggyőzni, hogy vesztettem? — kérdezte apa.

— Azt csak bizd rám!

Kezet fogtak és Elemér bácsi azt mondta:

— Gib auf den Buben acht!

— Az nem ért semmit — szólt apa.

Pedig én tudtam, hogy Mariskáról beszélnek...

Egy pár nap mulva a kedves szüleim Becskerekre utaztak. Stánci néni ugyanis azt telegrafálta nekik, hogy siessenek a halálos ágyához és ők siettek. Stánci néni ezt minden esztendőben megcselekedte, de még egyszer sem halt meg. Mikor kocsiba szálltak Mancika hugommal, édesmama azt mondta, hogy mehetek a nagymamához aludni és megcsókolt, apa pedig azt mondta, hogy letöri a derekammat, ha valamit csinálók és szintén megcsókolt.

Estig a konyhában voltam, két méntelepes katonával, aztán elmentem a nagymamához. Igen szeretek a nagymamánál aludni, mert ott a földön vetnek nekem ágyat és minden meg van engedve. Utközben azonban bementem a Mariska néni lakásába, hogy meglátogassam a szegény Bobit, amely mindig egyedül volt, ha a néni színházat játszott. Bobi úgy megörült nekem, hogy majd megbolondult és én megtanítottam két lábon visszafelé járni. Sokáig játszottam a kutyával, aztán lefeküdtünk a diványra és először Bobi aludt el, aztán én is elaludtam. Mikor fölébredtem, Mariska néni már otthon volt és egy gyertyát tartott a kezében és azt mondta:

— Hát te itt vagy? Tudod-e, hogy mindjárt tizenegy óra?

El akartam menni a nagymamához, de ő nem engedett, azt mondta, hogy álmos fővel nem mászkálhatok az éjben és hogy nagymama már régen lefeküdt. Így hát nála kellett maradnom.

Mariska néni egy újságlappal szépen megterítette az asztalt, szalámit és parizert adott nekem és Bobinak, sőt egy almát is kaptam és egy felpohár bort is megittunk. Vacsora után azt mondta, hogy imádkozzam, azután levetkőztetett és rám adott egy hálóinget a magáéból és befektetett az ágyába a lábához keresztbe. És Bobi is ott feküdt. Szépen elaludtunk mind a hárman, de az ablakot nyitva hagytuk, mert meleg volt.

Álmomból egyszerre fölébredtem, mert Mariska néni megrugott a lábával és Bobi is fölébredt és ugatni kezdett. A nyitott ablakon egy férfi térdelt.

Azt hittem, hogy rabló és Mariska néni is azt hitte és elkezdett kiabálni, hogy: Ki az? Segítség!

Nem volt rabló, hanem Elemér bácsi volt. Azt mondta: Édes Mariska, ne lármázzon, mert meghallják! És azt mondta: Ne legyen olyan kegyetlen, mert szavamra mondom, főbe lövöm magamat és a vérem a maga lelkiismeretét fogja terhelni!

— Takarodjék, — kiáltotta Mariska néni — mert fellármázom a pékeket és azok holtra verik magát!

— Nem mehetek, — motyogta Elemér bácsi — mert emberek járnak az utcán és meglátnak!

Mariska néni azonban még jobban elkezdett visitani és Elemér bácsi kiugrott az ablakon. A néni fölkelte, betette az ablakot és megnézte az ajtót is, aztán megint lefeküdt.

— Ébren vagy? — kérdezte halkan tőlem.

De én nem feleltem. Ő is elhallgatott. De aztán hallottam, amint csendesen sirdogál a sötétségben. Nagyon megfájdult a szívem és odamásztam hozzá és Bobi is odamászott. Azt mondtam neki:

— Ne sirj, Mariska néni!

Ő azonban tovább sirt és így szólt:

— Milyen komisz nép a férfiak és ha megnősz, belőled is komisz ember lesz!

— Bizony nem lesz, — mondtam — és ha nagy leszek, letöröm az Elemér bácsi derekát!

Erre elnevette magát, megcsókolt és én elaludtam.

Mikor reggel fölébredtem, ő már talpon volt és egy nagy ládába csomagolta a holmiját. Reggelit adott és én azt kérdeztem tőle, hogy itt járt-e megint Elemér bácsi?

— Miféle Elemér bácsi? — kérdezte. — Talán valami bolondot álmodtál?

Azzal tovább pakolt és azt mondta, hogy elmegy a társulattól, de hogy erről senkinek sem szabad szólanom.

Aztán hazaküldött, de előbb ide ajándékozta nekem a cifra szép karikását.

— Neked adom, — mondta — legyen valami hasznod belőle, ha már színésznővel aludtál.

Én nagyon megörültem a karikásnak és hazavittem. Otthon nem volt semmi baj, mert a cselédek azt hitték, hogy a nagymamánál aludtam, nagymama meg azt hitte, hogy otthon aludtam.

Mikor édesmamáék megjöttek Becskerekéről, Mariska néni már régen elutazott. A Náni szakácsné azt a hirt hozta a mészárszékből, hogy valaki látta Elemér bácsit kimászni a Mariska ablakából. Azt mondta, hogy az egész város tudja már. Édesmama rögtön migrént kapott és jajgatott, hogy Mariska néni gyalázatot hozott a családra. Apa is igen dühös volt és azt mondta, hogy Mariska néni alamuszi és hogy ő, mint családfő, szigorú levelet fog írni. Komáromba, mert mi úgy fogadtuk, mintha a tulajdon leányunk volna. Édesmama még aznap délután föltette az új kalapját és bejárta az egész várost és az utcán is megmondta mindenkinek, hogy Mariska néni nem rokonunk, csak igen távoli.

Én azt hittem, hogy apa le fogja törni Elemér bácsi derekát, de csak gyengén háthaütötte és azt mondta neki:

— Te szerencsés kópé, te!

És édesmama azt mondta:

— Bolond volna, ha nem tenné, hiszen fiatal ember!

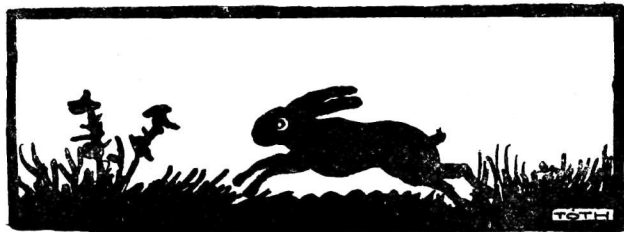
Ezt mind németül mondták, hogy mi gyerekek meg ne értsük.

Elemér bácsi kapott apától egy szép cigarettá-

tárcát. Ahányszor rágyújtott, mindig mosolyog⁴ és azt mondja: Haj, haj!

Nekem édesmama jó ideig nem akarta megengedni, hogy a cifra karikásommal játszam. Azt mondta, hogy Mariska néni egy perszóna. Nem is mertem soha otthon elmondani, hogy Mariskánál aludtam. Csak Viskynek mondtam meg.

Elemér bácsival azonban muszáj valamit csinálnom. Talán egy gombostűt fogok a székébe tenni.

A csók.

Virginia államban törvényt hoztak, hogy csókolózni csak egészséges embernek szabad. A törvény ellen vétőket szigorú fogházbüntetéssel sújtják.

I.

Szin: Lugas, május, holdfény, kaktuszillat.

Ifju: Üdvöm, édesem. Jobban szeretlek az Istennél. Bogárszemed, bársonyos pillantására jobban vágyom, mint az aloe a napfényre.

Leány: Szép szerelmesem, ha téged nem látlak, úgy érzem magamat, mintha halott volnék. Benned, általad élek, mint sudár pálma törzsén a szerelmes folyondár. Óh adj egy csókot.

Ifju (polgári foglalkozásra rendőrfogalmazó): Nem lehet!

Leány (riadtan): Nem lehet? — Hát nem szeretsz, nem vágyol csókos ajakamra?... Óh jaj!... (szenvedélyesen zokog.)

Ifju: Mondtam, hogy szeretlek, jobban mint az életemet. De tudod-e a törvényt? Nos halld: Először is szerezd be a himlőoltási bizonyítványodat. Azután vizsgáltsd meg magad a községi orvossal, az egészségügyi tanács előadóival, a sorozó bizottsággal...

Leány (hidegen):...A lóavató bizottsággal ne?

Ifju (gondolkozik):...Majd megnézem a törvényben... Most pedig valld be édesem, nincs valami bajod?

Leány (aggódva): De van... Nem tudom, hogy megmondjam-e?... Fáj a tyukszemem! (Elpirul.)

Ifju: No lásd. Ha a tyukszemed fáj, úgy szerelmünk törvénybe ütközik... Szerezd be a bizonyítványokat s szeretni foglak, mint Abelard Heloist, vagy tán még jobban is. Két hét múlva eljövök a csókért. Isten veled. (El.)

II.

(Két hét múlva. Lugas, holdfény, stb. stb.)

Ifju: Eljöttem a pusziért. Itt vannak a bizonyítványok?

Leány: Óh igen. Tessék. Tizenhárom darab.

Ifju (átnézi): Rendben vannak, megvan minden pecsét, most hát mi is pecsételjük meg szerelmünket egy édes, hosszú, forró csókkal. (Erősen izgul.)

Leány: Hát egy toronyóra nem kellene?

Ifju: Tessék?

Leány: Kedves barátom, a mi szerelmünknek már lóttek. Addig operáltattam a tyukszememet, míg beleszerettem a tyukszemvágóba. Ő volt olyan kuláns a törvénnyel szemben, hogy előlegezte a csókot bizonyítványok hiányában is. Pá édesem! — Jövőre jegyezd meg magadnak, hogy ha a szerelem, a törvény és a rendőrfogalmazó összeütközésbe kerülnek, vesztes mindig vagy a törvény, vagy a rendőrfogalmazó, — de a szerelem soha. Pá! (Ellibeg.)

Ifju: (Sötét kétségbeeséssel) Nincs a teremtésben marha, csak én!... De azt a gazember tyukszemművészt lecsukatom!...

A mult.

A Debreczeni Szemle számára írta Kiss József.

Olyankor éjjel, félhomályos éjjel,
Ha rám mered az éj baljós szemével
S az illanó perc csupa sejtalem:
Ami szívemben gyötrő, mély és rejtett,
Csüggedt panasszal felbűg, megremegett
És néma jaj sir át a lelkemen.

Talán az ősök gyásza, szenvedése,
Tünt századok hiába ömlött vére
Remegtetli szorongó lelkemet?
Kihúnyó bolygók fénye ér talán,
Idegen élet árnya hull reám
S örvényes szívem a multtól beteg?...

Nők és gyermekek.

A Debreczeni Szemle számára írta: Pomponius.

Van igazság abban az állításban, hogy a nők természetüknél fogva közelebb állnak a gyermekekhez, mint a férfiak. És így könnyebben szerzik meg a gyermekek szeretetét és ragaszkodását is. A nők jobban értik a férfiaknál a gyermek lényének megnyilatkozását és sokkal ügyesebben, tapintatosabban tudják a helyes gyermeki érzéseket támogatni és a hibákat elterelni. Ha ismernők azoknak az embereknek ifjuságát, akik később az élet számára elvesztek, azt találnák, hogy ezeknek többsége nélkülözötte az anyai szeretet oltalmát éppen azokban az években, amikor arra a legnagyobb szükségük lett volna. Viszont, akik az életben, mint jellemzilárd és nemes érzelmű embereknek bizonyulnak, azok között kétségtelenül elenyésző számban vannak olyanok, akik az anyai nevelés óriási előnyét nem élvezték.

Mily sokat tehet a gyermek jól irányított testnevelése az élet első perceitől kezdve egészen addig az időpontig, amikor kinő a gyermekcipőből. Hány ember köszönheti ennek élete boldogságát, testi jólétét, jó kedélyállapotát és szellemadományának egészséges fejlődését, ami kiszámíthatatlan befolyással lehet jövőre életpályájára. És ez a testi nevelés a dolog természeténél fogva elsősorban és majdnem kizárólag a nők kezére, az ő hozzáértő gondosságukra van bízva. Ami a szellemi képzést illeti, arra a nő, ha megvan benne a jóakarát és kellő alapműveltség, ebben a fontos feladatban is a legjelentősebb mértékben hivatva van. Reá hárul a gyermek egész első tanítása, amely inkább alkalmoszerű, mint rendes, főleg azonban

szórakoztatásra alapított pedagógiai művelet. E tekintetben különösen érvényesül a női szellem könnyedsége, finom megfigyelőképessége a közvetlen és legközelebb fekvő dolgok iránt, valamint a velük született rendszeret. Egy művelt asszony a gyermekkel való folytonos érintkezés által a gyermeki szellemet egy egész sereg képzethez juttathatja és saját önálló gondolkozásra készítheti. De még a rendszeres tudományos oktatásra is rendkívül alkalmasak a nők — persze kellő előképzettség feltételezése mellett, — mert fiatal lények irányítására természetes fogékonyságuk van. Amerikában az anyák nemcsak lányukat, hanem fiaikat is tanítják, még pedig szigorúan tudományos tárgyakban, mint a matematikában és fizikában is. Az Újvilágban különben is gyakori dolog, hogy mind a két nembeli ifjúságot a népiskolában tanítónők oktatják, mert ott az a nézet vert gyökeret, hogy a nők a tanítási és nevelési szakban jobban válnak be, mint a férfiak. Angliában is a nevelés ügye nagyrészt női kezekre van bízva, aminek jótékony következménye az a páratlanul gyakorlati érzék, amely jellemzi a mindkét nembeli angol ifjúságot. Végtelen fontossága van továbbá annak a befolyásnak, amelyet a női kedély a reábizott ifjúság jellemfejlesztésére és egész lelki életére gyakorol. A lányoknál magától értetődik, hogy jellem és kedélyképességüket legnagyobb részben anyai vagy más női befolyásnak köszönhetik. De igen nagy mértékben érvényesül ez a befolyás a finemű ifjúságnál is. Mert, ha igaz az, hogy a gyermeki kedély első benyomásai a legerősebbek és legmarandóbbak, akkor könnyen megérthetjük, hogy a női kezek által a zsenye ifjúságnak juttatott első nevelés az egész életre kiterjedőleg áldásos hatású marad.

Dalok a színházból.

A Debreczeni Szemle számára írta Melchior.

I.

*Én nem tudom, hogy miért van az,
Hogy sok drámai estén
A színházban nincs oly vidám
S jókedvű senki, mint én.*

*Máskor meg, bár bohózatot
Vagy vigjátékot adnak,
Oly bús vagyok, a szememből
Majdnem könnyek fakadnak.*

*Én nem tudom, hogy miért van az :
Ha édes, magát látom,
A legzordonabb drámát is
Én vidámnak találom.*

*S ha páholyában nincs jelen,
Nincs semminek hatása,
Még egy mosolyra sem indít
Sem a „Csitri“, sem mása.*

II.

*Egy régi édes operettnek
Melodiáit dúdolom,
A szövegét már elfeledtem,
A szövegét már nem tudom.*

*De ez a dallam, ez a régi
Körülzsongja a lelkemet
És mintha május édes napja
Ragyogna a fejem felett.*

*És mintha az a bájos leányarc,
Amelyet némán nézek én,
Reám is vetne egy pillantást
S mosolyogna egyszer én felém...*

*Ábránd, álom, elérhetetlen,
Amely valová nem lehet...
Egy régi nóta cseng fülemben
Egy régi bájos operett.*

A HÉT ESEMÉNYEI.

— A kamatlábat nem szállítják le. Így határozta ezt a hét nagy hatalom egyik legrespektábilisebb intézménye, az Osztrák-Magyar-Bank. Mert, hogy vannak egyes dolgok, amelyek sohasem szállanak alá, amelyeket mindig emelnek a mi országunkban és közelebb Debreczenben. Így a pénzemberek a kamatlábját, a formás lábu nők a szoknyájukat (még ha nincs is sáros idő), a politikusok a kvótát, a pénzügyigazgató az adót, a háziurak a házbért. És a sok emelés mellett semmi sem esik, csak a szegény ember. Már hogy kétségbeesik.

*

)-(A hajduböszörményi eset. A boldog ember hamar elalszik. Nem bántják a gondok, nem törí eszt a holnap, hogy jaj, istenem, mit eszünk és ki fogja aláírni a kis váltómat, amire a szövetkezet háromszáz forint helyett kifizet — ha jól megy — százhuszonötöt, de ha rosszul megy, bizony semmit és akkor kidobnak a szűk lakásomból a tizenhét fokos hidegre. A hajduböszörményi malmos minderre nem gondolt. Nyugodtan aludt az ő nagy együgyűségében és biztosan igen szépeket és jókat álmódott. A másik szobában pedig irtózatossá lelki-harcot vívott az asszony. Még küzd benne az abszolút. Jó és abszolút Gonosz, birkóznak véres körmeikkel tátongó barázdákat hasítva a lelküsméretén. Végre is elszánja magát. Hiszen a szeretője csókja ég az arcán, a karja ölelését érzi a derekán és megcsapja valami forrón kábitó férfilehelet. Ami ezután következik, már drámai gyorsasággal megy végbe. Kिरántja a revolvért az ura párnája alól és közvetlen-közelből fejbeövi az emberét, a parancsolóját, a

kenyérkeresőjét, a hat gyermeke apját. Így volt. De a fején lőtt ember nem hisz. Nem az asszony volt... Egyre azt hajtogatja... Most azután vallott az asszony... És az embert most ölte meg csak igazán az asszony, mikor az ember felépült sebeiből. Nem lett volna jobb, ha egy ujjnyival beljebb szalad az a golyó? Csak testet ölt volna, emigy lelkeket gyilkolt halomra. Hat édes apróság ártatlan lelkét és a férfinak a nagyon szomorú, nagyon megtört életét.

*

(!!) **Egy előkelő esküvő** alkalmából a rendőrség egyik közege ugyancsak brutálisan bánt el a templom előtti közönséggel. Egy arany galléros, a zanzibári alkonzul diszruhájára emlékeztető, operett-tábornokhoz méltó egyenruhájú, kapitányi sorban levő rendőrtisztviselő leöklözte a templom lépcsőjéről még az uri asszonyokat is. Azután a közrendőröket uszította a tömegre. De a közrendőrök nem követték a főrendőr utasításait. Pedig nekik nem volt tánc- és illemtanárjuk, mint a főurnak s nem rendeztek négyeseket előkelő bálokban, mint az ellentenger-nagyi, papagálykosztümbe kiöltözött rendőrtiszt ur, aki bátran visszaadhatná a tandíját Alföldy Károly tánc- és illemoktató urnak.

*

(!) **Farsang után.** A bőjt első hete ugyancsak csöndes volt. Se táncmulatság, se hangverseny. A kávéházi élet talán éppen ezért fellendült báruagyan a zenészek jövedelme a bállok multával megcsapant s amit a bál révén elvesztettek, nem lehet megszerezniök a kávéházi tányérozások révén, itt a belvárosi, tükörablakos kávéházakban niesen baj.

Merthogy az éjfélutáni dárídózásoknak semmi bőjti hangulat nem fog véget vetni. Annál nagyobb a jövedelem csökkenése a külvárosokban, ahol a kisebb cigánybandák hiába járják végig a kis vendéglőket, csak nem akad alkalom arra, hogy kopott vonójukat keresztbe fektessék az ütött-kopott hegedűn. Pedig, ha nincs *lővé*, nem foroghat a kanál a *nincsen* töltött káposztájában.

*

= **A karikagyűrű.** Az osztrák képviselőházban egy jegygyűrűt találtak. S mikor ezt a nagy eseményt kiálták a fekete táblára, harminc honatya jelentkezett, hogy átvegye a maga jegygyűrűjét. De valahol kell egy harmincegyedik jegygyűrűtlen honatyának is lenni, mert a harminc honatya nem agnoszkálta a magáénak a közszemlére kitett karikagyűrűt. Akinek úgy tetszik, készítsen mérleget róla, hogy az osztrák honatyák miféle családi életet élnek odahaza. Minket ennél jobban érdekel, hogy az osztrák parlamentben a becsületesség mégse áll olyan alacsony nívón, amelyennek azt Magyarországon mondják. Mert nem lehet nagyon züllött az a parlament, ahol még akadnak olyanok, akik egy talált ékszerdarabot igyekeznek visszajuttatni a gazdájának. Idáig csak azt hallottuk az osztrák honatyákról, hogy az egyik is, másik is lopás, meg hamis bukás miatt volt elítélve. Igaz, hogy ilyen elítélt több van, ellenben olyan, aki a jegygyűrűt visszaadja, csak egy

akadt, holott idáig már legalább harminc jegygyűrű veszett el. De miért legyünk mi szigorubbak az osztrák parlamenttel szemben, mint hajdan az uristen Sodomával szemben?

(!!) **Üzlethelyiség átvétel.** Tisztelettel van szerencsém a nagyérdemű közönség tudomására hozni, hogy a jelenlegi Mátyás-pincét átvettem és azt „Pilseni Sörház” címen tovább vezetem. Miután a pilseni-sör kezeléséhez való amerikai hűtőházam még teljesen berendezve nincsen, kénytelen vagyok a pilseni-sör kimérését március hó 10-ére halasztani, melyről a nagyérdemű közönséget külön fogom értesíteni. Kitűnő magyar és francia konyháról, valamint a legfinomabb bel- és külföldi borokról gondoskodom. A nagyérdemű közönség becses pártfogását kérve, maradok kiváló tisztelettel: Sternád Ferenc, vendéglős.

Leányvásár.

(Operett 3 felvonásban; írták: Bródy Miksa és Martos Ferenc, zenéjét szerzette: Jacobi Viktor.

A szezon operett-slagere.

A Debreczeni Szemle szára írta: Mártonfalvy György.

Élénk sürgés-forgás, lázas készülődés a debreczeni színpadon, zenekarban egyaránt... Külön táncpróbák a cukrázda-teremben, illetve a házi színpaddobogón... A festő teremben Gyöngyössy mester ecsetje valóságos vitus-láncot jár, Horváth mester, az agilis varrótűkezelő művész, beleit tapossa az örökké nyikorgó, rozoga „Singer” varrógépjének...

Nagyokat szuszog a lényegesen testes disz-színpad és zsinórpadmester, miközben fúr-farag hol fönn a zsinórpadon, hol alatt a sülyedőben.

Epidemikus ideg- és izomláz győtri a szereplő him- és nőnemű művészeket, az öltözőkben irigységi és a többi hasonszervi rohamok győtrik a konkurens szereplőket, miközben hegyesre köszörülnek csipős nyelvecskéiket — felebaráti szeretettel... (Honnyóit qui mal y pense.)

A különös epidemia neve *premier láz*...

A főrendező ideges, a tánc-, illem- és játékmesternő ideges, az egyik primadonna 44-es cipőcskéi a sok táncpróba miatt felmondták a szolgálatot, s azóta „*facipőben*” jár... a karmester — levegő hasító pálcikáját pozdorjává törte, s azóta „*spreic*”-cal dirigál.

A direktor ide-oda ballag, majd rohamlépésekben fennhangon monologizál... és sopánkodik. A titkár: minden teremtettt léleknek elmondja:

— Tizenegyezer koronát költöttünk a darabra. A jogdíjért egy házat lehet venni a Csicsogón. A kóristánék trikója selyem... a diszleteket nézzétek meg. Gyöngyössy utoljára a felesége fehérnemű vásznát is felhozta, telefestette azt is... Hát a villamos körték, a rengeteg *vacak*? !...

Végül a saját direktorának magyarázza a dolgot. Zsöl csak úgy kutyafutásban felel vissza:

— Nekem mondd!... Mond a színügyi bizottmányoknak...

És a titkár csak magyaráz tovább a legelső utjába kerülőnek, míg az is meg nem szökik előle.

*

A színházi pénztár előtt tolong a nép és valóságos boxoló-mach-eket rendeznek egy-egy ülő- vagy álló-helyért; tíz öreg urnak letaposták a tyukszemét, a hosszú „plörözös“ kalapos dámák hegyes kalaptűi kiszúrták egy urnak mind a két szemét, s végül „Szepessy“, a gáláns főpénztárnok félájultan szedi magába az „Angol-királynő“ savanyu-vinkós spriccerjeit...

S mindezekre mosolyog a fanatizált műértő közönség, s az ihletett színházi direktor ékesen szóló „kassza-rapportja“, illetve duzzadozó bugyelárisa...

*

Budapesten, a Leányvásár 100-ik előadásán tul is, vonzó erejének varázsával és zsufolt házakkal kerül most is minden este színre, s e páratlan népszerűségével tulszárnyalja a „János vitéz“ popularitását is (mely pedig annak idején 250-nél több előadást ért el) és Beöthy László, a „Király színház“ *burokban* született és ötletes igazgatója, alighanem kapuzárásig, illetve az idej színházi szezon végéig, folytatólagosan műsoron óhajtja tartani az idej favorizált színpadi művek legsikerültebb produktumát, színházi nyelven szólva, *sláger* darabját...

A jövődöbéli színházi „tröst“ kiszemelt elnökgazgatója (a Király- és Magyar-színházak — gazdája), az u. n. sláger darabok bevételeiből eddigelé két házat vett már magának Budapesten, s elkeresztelte őket „János vitéz“, „Luxemburg gróf“ palotáknak, ezeket hamarosan követni fogja a „Leányvásár“ palotája...

És hozsannát zeng a magyar geniusz és örömkönnyekeket hullat a magyar muzsa, mert kiszorította, habár ideiglenesen is, a külföldi silány és agyon favorizált operett termékeket és a többi tingli-tangli, az u. n. *vürstli präter* muzsikát.

Jó ideig nem juthattak szóhoz magyar színpadi íróink és zeneszerzőink az agyonrajongott bécsi operettek veszedelmes konkurrenciája miatt.

A pikáns és gracióz francia és az u. n. *walzer lied*-szerű bécsi operettek hanyatló félben vannak, s az embryo-korát élő, eddig lekicsinyelt magyar operett-muzsika hamarosan diadallal fog bevonulni a nyugat-európai metropolisok előkelő színpadjaira...

*

A „Leányvásár“ illusztris szerzői szerencsés kézzel oldották meg feladataikat, illetve férközték a nagy közönség szívéhez és annak mai izlése szerint konstruálták meg jelen színpadi terméküket.

A szövege mulatságos, a kiállítás tarka-barkasága, illetve szindus volta, szemet és modern izlést teljesen kielégítő, a zenei rész rendkívüli dallamossága és decens volta teljesen kielégítik a mai kulturember abbéli igényeit, hogy egy kellemesen eltöltött színházi estét szerezzen magának.

A komoly, illetve az akadémikus és a szörszálhasogató pedagógus kritika ilyenkor diszkrétan félrevonul és helyébe lép a bohém, elnéző, jóakaratu bíráló, hiszen elsősorban magyar szerzők dicséretes törekvéséről van szó, hogy a magyar kultúra haladásával, a magyar muzsa terebélyes fájának gyümölcseit a művelt külföld kulturpiacán kellő módon értékesítsük.

S miként a „Tatárjárás“, „Táncos huszárok“,

„Tilos a csók“, „Cigányszeretem“ és a többi magyar operettek úgy Ausztriában, mint Németországban, valamint Frankhonban egy csapásra hódították meg az ottani irányadó, kényes, finnyás műértő közönséget, úgy a „Leányvásár“ londoni bemutatója követni fogja ott Angliában a magyar operett-irodalom külföldi térfoglalását és diadalmas bevonulását.

Mert magyar muzsika nem volt, hanem lesz... és a magyar „copf“-ot is megnyirbálja lassacskán a haladó, a modern kor kérlelhetetlen vasfoga és megszűnik a mai kor „magyarjának“ ama kishitősége, hogy csak az a jó, ami külföldről jő... és külföldi fazékban fő...

*

A bemutató előadásról.

A Debreczeni szemle számára írta *Spectator*.

Igazán ünnepi estéje volt a debreczeni színháznak csütörtökön, amikor diadalmasan vonult be oda a *Leányvásár*, az idej operett ujdonságok fejedelme.

A kedves, szubtilis zenéjü s poétikusan bájos librettóju operett első három előadására már minden jegy elkelt, mikor a színház zseniális karmestere: *Martonfalvy* György, aki nemcsak betanította, vezényelte, de még e lap számára kellőképpen méltatta is a fenti sorokban az operettet, megjelent karmesteri székén, hogy a nyitányt, összefoglalását az operett vezető-melódiáinak, eldirigálja.

A nézőtér arculata nagyon előkelő volt, nem mutatta a rendes vasárnapi bérletszünetes közönség fotográfiáját... inkább erősen képviselte a város plutokrata és szellemi intelligenciáját.

Az előadás, nem hiába fordított nagy gondot az előkészítésre az igazgatóság, ez alkalommal igazán mintaszerű volt s a szereposztás is példát nyújtó. Mindenki ott állott a maga helyén, egyéniségének megfelelő szerepkörben. Így a siker teljes volt s abban mindenki egyaránt osztozkodott.

A darab zenei részét már fentebb hivatolt toll méltatta. Igazán szubtilis finom munka, mely nagy népszerűsége tarthat igényt; a cantabilisebb énekszámok közül való a Zilahyné—Falussy duettje, mely mint visszatérő melódia, kedves sotisként szövi keresztül a felvonásokat. Ime:

Tempo de Valse.

Jakobi Viktor.

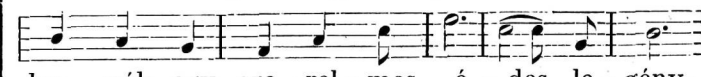
(Tom:) Ha len-nék egy lány-ká-nak é-des, sze-

rel - mes ba-bá-ja, ki-rály-nő-nek ten-ném meg

öt. Az e-gész nagy vi-lág e-lött. (Lucy:) Ha

len - nék egy sze - rel - mes, é - des le - gény-

nek a pár-ja, De szép vol-na, szép a vi-

lág és az ál - mok tűn - dér cso - dák.

A táncszámok közül elsőrangú az első felvonás négyese (Zilahyné, Borbély, Désy, Máthé), a Borbély és Máthé kettőse a második felvonásban. Pompásak a karok.

A darab meséje kedvesen poétikus. Körülbelül ez:

A kaliforniai Beggerdale-ba kerületébe megérkezik Harrison (Ligethy Lajos), a milliomos képviselő leányával, Lucyvel (Zilahyné). A helységben éppen leányvásár van, amelynek az a törvénye, hogy azt a leányt, akit mindenki kikoszorúz, a környék legutolsó legényével adják össze — tréfából Lucyt éri már ez a sors és a párja Tom Miggles (Falussy István) a csavargó lesz. De Tom megvesztegeti a sherifet, aki igazán összeadja őt a szép Lucyvel. Harrisonék csak nagy könyörgésre kapnak egy félévi haladékat Tomtól pünkösdig.

Harrisonék jachtján nagy boldogság van. Elkövetkezik pünkösöd, megszabadultak Tom Migglestől. De Tom egyszerre megjelenik, mint fűtője a jachtnak, amelyen Harrisonék előle menekültek és követeli a leányt, aki máris szerelmes belé. Kiderül, hogy Tom voltaképpen annak a Fleetwodnak a fia, akitől Harrison egész vagyonát ellopta és most a leányán akart bosszút állani. Lucy ezért szereti, nem akarja követni és a fiatal Rottenberg gróf (Máthé) jegyese lesz.

Lucy ezután elküldi Tomnak azt az irást, amely atyja egész vagyonát a kezébe juttatja, de a gavallér Tom ezt az áldozatot nem fogadja el. Lucy a Tom felesége lesz, a fiatal Rottenberg gróf pedig Bessy-t, (Borbély Lili) a komornát veszi feleségül.

Zilahy Gyuléná Singhoffer Vilma az ő kiváltságos nagy művészetének igazán a legjavát nyújtotta a darab főszerepében. Kristályosan tiszta, gyönyörű hangja minden színeivel, melegségével uralta az összest. Az a hatalmas énekművészet, melynek párját hiába keressük ma nem csak az összes vidéki, de sok fővárosi színpadon is, teljes mértékben hódított. Előkelően finom játékmódora, kedvesen lejtett táncfrenetikus tetszésnyilvánításokra ragadta a közönséget.

Borbély Lili méltán osztozkodott vele a sikerben s csak még jobban a maga részére hódította azt a közönséget, mely eddig is méltán fogadta kedvencének. Eredeti, decens művészi ötletei most sem tévesztették el a kívánt hatást az ő finomságait megértő publikum előtt. Igazi, jelentős nagy sikere volt, művészi szempontokból talán a legkiválóbb a debreczeni színpadon.

Máthé Gyulát, mint táncos komikust, csak most ösmertük meg igazán. E szerepkörében igazán páratlanul áll a társulatnál. A közönség tapsai, ujrázásai igazolták az ő nagy sikerét is.

Désy Alfréd, Ligeti Lajos, Falussy István, de a többi szereplők is mind a legkisebbekig a legszebben oldották meg feladatukat s a legteljesebb elismerés hangján kell megemlékeznünk Kassay Károlyról, aki a darabot mintaszerűen rendezte.

A kiállítás Zilahy Gyula bőkezűségéről tett bizonyosságot.

A Leányvásár premierjén méltán keltettek fel-tűnést a Zilahyné pazar kiállítású toalettjei. Az első felvonásban egy fehér posztó ruhában jelenik meg. A szoknya egyetlen disze a jobb oldali összefogónál egy himzett rózsza. A ruhához fehér bőr öv, csipke fejdísz járul. A második felvonásban fehér matróz ruhája van (creppe de Chine) vérpiros szegéssel s piros köpennyel. Ugyanezen felvonásban megjelenik

még egy estély ruhában (Tob bársony, cerise díszszel, zöld-ezüstös brokát köpeny). A harmadik felvonásbeli toalett fehér mousselin Chine virágos. A toalettnek Madame Berkovics budapesti terméből kerültek ki.

— *Löbl Gyula és Társa* látszerész és fényképészeti szaküzlete Piac-u. 63. szám. Telefon szám 869.

Színház után menjünk a Hajnal mulatóba.

IRODALOM.

Az embernek fia.

(Dráma 3 felvonásban. Irta: Oláh Gábor. Megjelent Hegedűs és Sándor könyvkiadóhivatala kiadásában. Ára 2 korona.)

Előttem a könyv — rajta egy név: az Oláh Gábor neve. Tartalma már nem ismeretlen előttem; hiszen alig két hete, hogy a Csokonai-kör szíves jóvoltából felolvasást tartottam róla, — helyesebben belőle. Akkor az eredeti kézirat feküdt előttem, s bár csak nagyon rövid időm volt tartalma megismerésére és tanulmányozására, az Oláh Gábor erőteljesen férfias, s mégis gömbölyded és lágy kézírása ép úgy ragadott magával, mint maguk a hatalmas gondolatok, melyek minden sorából felém szálltak. S amint el-elnézem ezt a könyvet, nem tehetek róla, de úgy érzem, hogy ezek a hatalmas gondolatok, ezek a merész, szinte vakmerően élére állított eszmék új szint, új életet nyernek a nyomdafesték alatt. S ez nem túlzás, mert a festék alatt eltűnik az írott betű gömbölyűsége és lágysága, s a nyomtatott betű szögletessége még keményebbé, acélosabbá teszi ezt az amugy is szinte vadul forrongó, sajátos írói egyéniséget.

Oláh Gáborban kétségtelenül még mindig sokkal erősebb a lyrikus, mint a drámaíró. Bizonyosság erre ez a műve is, amely pedig úgy drámaiság, mint színyszerűség szempontjából erős haladást mutat korábbi színpadi műveivel szemben. S mégis, ami feltétlenül biztosítja műve számára az olvasó és esetleg majd a néző érdeklődését is, az a minden ízében magas színvonalu irodalmiság, az a minden tulzástól ment modernség, mely nyelvének tömör magyarságával s lyrájának hódító bájával végtelenül szerencsésen párosulva, együttesen adják azt a színpompás, erőteljes, élettől duzzadó, majd meg fenyegető vad, komor, de mindig sajátos és eredeti irodalmi egyéniséget, amelyet Oláh Gáborban ismerünk s amely egyéniség — mondjuk ki nyíltan, — akár egyetértünk vele, akár nem: — feltétlen tiszteletet és becsülést parancsol. S azért, bármily eltérők legyenek is a vélemények, drámájának tárgyát, irodalmi és színpadi értékét illetőleg, senki ki nem vonhatja magát teljesen e ragyogó szellemnek, e forrószívű, hatalmas agyu, magyar érzésű nagy poéta lenyűgöző egyéniségének varázsa alól.

Felekezeti kérdést tárgyal legujabb művében Oláh Gábor. Nem akarok most kiterjeszkedni annak bizonyítására, hogy mennyiben volt szerencsés vagy mily mértékben volt ildomos tárgya megválasztásánál a szerző. Ez különben nem is képezheti bírálat tárgyát, mert hiszen a drámaírás szabadmesterség, mely nincs iskolai pensumokhoz kötve. De hallottam már *előzetes bírálatot* Oláh művéről, még a megjelenés

előtt; hogy a katolicizmus és kálvinizmus harcában, melyet tárgyal, igaztalan lenne saját felekezetével szemben — Róma javára. Nem tagadom, ez a látszat első olvasásra, vagy első hallásra talán megvan művében; de csak a felületes vagy felekezeti elfogult egyén szemében. Mert ha egyéni tragédiát írt Oláh, mégis a két uralkodó nagy vallás harca az, mely Dávid pap és Innocentius páter személyében vívja csatáját. Ez a harc pedig ma is áll, — fájdalom, tán inkább, mint valaha, — s tán állni fog, míg a világ világ marad. És ezért lehetetlen kikerülni az írónak ezt a látszatot; pedig a másik felekezet ép oly joggal tehetné azt az ellenvetést, hogy a harc eszközeinek megválasztásánál Innocentius páterre nem egy sötét árny vetődik. Azért én úgy az egyik, mint a másik oldalról elhangzó esetleges ilyen szemrehányást jogosatlannak tartom; a dráma tétele, éppen mert vallási tárgyú, nem tűri meg a felekezeti bírálatot.

Am a drámaiság és színszerűség középpontjából is nagyon sok figyelemre méltó produkált Oláh. Mert ha a mű dramaturgiai szempontokból eshetik is helytel-közzel kifogás alá, annak igazi mértékét mégis csak a színpadi előadás szabhatja meg. De olyan felvonásvégek, mint az I-ső és II-ik felvonása, olyan jelenetek, mint az első felvonásban Dávid, Mária és Innocentius hármasság nagy jelenete, a másodikban Dávid és Mária, majd a kis Pali és a fiatal Mártha jelenetei, két-három markáns, erőteljes, sőt helytel-közzel kényes epizódoknak igazán zseniálisan művészi beállítás, s különösen fő női alakjának, Máriának igazán klasszikusan mesterileg végigrajzolt lelki túsója olyan drámaírói kvalitásokat mutatnak, melyek — egy ügyes, lelkiismeretes rendező keze alatt, — nemcsak ennek a művének fognak sikert biztosítani, de határozott ígéretet jelentenek a tulajdonságok a jövőre nézve, hogy fog még Oláh Gábor olyan drámai művet írni, amely fölött fog állani minden kicsinyeskedő bírálatnak és gáncsoskodásnak. Hogy ez Oláh Gábor szerencsés felgyógyulásával, melyet mindannyian várva-várunk, és mihamarabb be fog következni: rendületlen, erős a hitem!

× **A számbőr.** Zola azt mondotta Balzacról, hogy nincs egyetlen francia regényíró sem, kinek ereiben ne volna egy csepp a Balzac véréből. És minthogy a francia regényírók az egész világ irodalmára óriási hatást gyakoroltak, bátran állíthatjuk, hogy az egész világnak alig van nagy regényírója, ki Balzacztól vagy közvetlenül, vagy tanítványai révén ne tanult volna valamit. De még az irodalom elméleti írói sem tudtak Balzac hatása alól szabadulni. Hisz Taine husz évvel Zola előtt éppen Balzac regényeiből vonta le a naturalista regény elméletét. Így hát Balzac egy-egy művének fordítása mindég nyereséget jelent az illető irodalomra. De különösen nyereséget az olyan munka átültetése, mely Balzacra speciálisan jellemző. Ép ezért a legnagyobb elismerés illeti meg az *Athenaeum Könyvtár* kiadót, hogy ebben a nagy elterjedésre predestinált vállalatban a „Számábőr” teszik a magyar közönség számára hozzáférhetővé. A „Számábőr” a világirodalom egyik legérdekesebb alkotása. A legrealisabb élet egészen különös és fanasztikus világításban mutatkozik előttünk. Hőse egy fiatal ember, ki szegénysége fölötti kétségbeesésében megakarja magát ölni. Ekkor az öreg kalmár egy darab számbőrt ad neki el, melynek megvan az a titokzatos tulajdonsága, hogy gazdája minden kívánságát teljesítheti. De amint egy-egy kívánság teljesül, a számbőr egy vonalnyival össze-

zsugorodik és amilyen mértékben fogy, annnyival fogy a tulajdonosa élete is. E szimbolikus eszme körül a legvaskosabb, a legrealisabb élet rajzik. Kártyabarlangok, divathölgyek budoárjai, újságírók vad orgiái, a legkülönbféle társadalmi és emberi típusok tarka összevisszaságban volnának fel előttünk. Amellett Balzac nagyon sokat dolgozott bele a regénybe a maga életéből, a maga tapasztalataiból és érzéseiből. Balzacnak ez a remeke bizonyára csak növelni fogja azt a népszerűséget, melyet az *Athenaeum Könyvtár* már első két kötetével is megszerzett magának. Ennek a kiállítása is gyönyörű és ennek is csak 1 korona és 90 fillér az ára. A szabatos és szép fordítást *Harsányi Kálmán* végezte, a borítékot *Basch Árpád* művészi rajza díszíti.

— Az ezen rovatban felsorolt művek kaphatók Hegedűs és Sándor könyvkiadóhivatalában Kossuth-utca 11. szám.

ZENE.

Háber Gyöngyike és Grósz Ernő.

Hatalmas arányokban fejlődik, izmosodik Debreczen közönségének zenei kultur-élete. Finomodik, csiszolódik az ízlés, fokozódnak az igények és ez két külső körülményben nyilvánul meg. Egyrészt hatástalanok maradnak a brettli-szerű, bohóckodó estélyek, másrészt pedig mind nagyobb és előkelőbb közönséget vonzanak az igazán művészi eredményeket célzó hangversenyek.

Tapasztalható volt ez már az idei szezonban, amely elsőrangú stylusban kulminál és fejeződik be a március 12-iki hangverseny által.

Két zseniális tehetségű, fiatal művész fogja ez alkalommal Istenadta művészetével a debreczeni zenekedvelő közönséget gyönyörködtetni. Mindketten kitűnő hírnevet szereztek már eddig is maguknak művészkörökben és a közönség előtt.

Háber Gyöngyikét, a budapesti Operaház mezzó-alt énekesnőjét csak a fővárosi lapok kritikái révén ismeri még a debreczeni közönség. Ezek szerint zenei képzettsége, hangjának gyönyörű csengése, drámai ereje, precíz énekművészete egyenrangúvá teszi őt *Cahier* asszonnyal.

És tényleg ma ő az egyetlen mezzó-alt hangú énekesnő az egész országban, aki hangjának terjedelme, lágyasága, tisztasága és ereje tekintetében egyaránt tökéletes. A műsora elsőrangú és olyan, amelyet Debreczenben még nem hallottak.

Rubinstein: Az Azra, *Hildach*: A tavasz, *Kun László*: Vágy dala, *Händel*: Armida, óh kegyetlen... (nagy ária), *Bizet*: Habanera „Carmen”-ből, *Franz R.*: Őszkor, *Kovács*: Temetésre szól az ének s ezeken kívül még néhány modern műdal szerepelnek programján.

Grósz Ernő debreczeni zongoraművész a hangverseny másik szereplője, akit felesleges bővebben méltatnunk a közönség előtt.

Ezuttal gyönyörűen összeállított, változatos és élvezetes programmal szolgál *Grósz Ernő*: *Bach*—*Liszt*: Ábránd és fuga, *Beethoven*: Szonáta op. 57., *Lully*—*Godowsky*: Sarabande, *Alabieff*—*Liszt*: Le rossignol, *Debussy*: Claire de lune, *Leschetitzky*: Intermezzo en octaves, *Chopin*: Scherzo op. 20. és Ábránd op. 49., végül *Liszt*: Tarantellája. Ime, ez az a műsor, amelyet az ő finoman cizellált ízlésre valló előadásában alkalmunk lesz élvezni.

A „Bika“ nagytermét előreláthatólag a legelőkelőbb közönség fogja március 12-én zsufolásig megtölteni. Jegyek Antalffy József zeneműkereskedésében kaphatók.

Szerk. üzenet.

Az ezen rovatban felsorolt zeneművek és szakönyvek kaphatók Csáthy Ferencz-nél, Debreczen legrégibb és legnagyobb zenemű kereskedésében (Piac-u. 7.).

Degeneráció.

Az ember fülkagylójának abnormis alakja kétségtelen degenerációs jel, azonban oly sokféle abnormitása van és némelyik abnormitása olyan gyakori, hogy teljesen normális fülkagyló — ha egyáltalában existál — a legnagyobb ritkaság. Odanőtt fülcimpa, kifordított külső csiga, korsófülformájú elálló fül, a közismert Darwin-féle csomócska és még számtalan hasonló jel kétségtelenül bizonyos degenerációnak a jele; de ha egy emberre csak azért, mert a fülcimpája odanőtt, azt mondjuk, hogy degenerált: az értelem nélkül való szófia beszéd. Az ilyen enyhe degenerációs jelek közé tartozik a tulságosan nagy vagy tulságosan kicsi termet, a korai öszülés és még egy légiónyi szimptóma, ami egymagában nem jelent semmi számbavehető dolgot. Viszont ahol több ilyen trigma van, ott már a degeneráció emlegetése nem tréfa és nagy ritkaság, hogy a sok enyhe jel között egy-egy súlyosabb is ne találkozzon. És pedig legtöbbször pszichikai jeleket is találni, s ezek között vannak azok, amelyeket csak egy hajszál választ el a normalistól és mégis, azt lehet mondani, életképtelenné tudnak tenni egy máskülönben hibátlan embert. A francia elnevezés: *déséquilibre* fejezi ki legjobban ezt a nyomoruságos állapotot. *Egyensúlyatlan ember*, akinek az egymás kiegészítésére való képességei nem fejlődtek olyanformán, hogy egymást ki tudják egészíteni.

Nagyobbfokú degeneráció testi jele minden durva eltérés a típustól: összenőtt vagy fölös számú ujjak, feltűnően különös alaku koponya, nagyobb fokban asszimetriás arc, felemás színű szem, nyulajak, lyukas szájpaddás, abnormis nemiszervek, különös alkotású szív, tüdő, vakbél és még számtalan más. Ezeknek a legnagyobb részén lehet is segíteni, de ha nem is lehet, kisebb-nagyobb kellemetlenségnél nem egyebek a gazdájukra nézve. Ami a degenerált ember kisebb értékű voltát teszi, az a degenerált idegrendszer. És az idegrendszer hiányosságai teszik a degeneráció kérdésének szociális fontosságát is, mert az idegrendszer — és pedig legfőképpen az agyvelő — az ember társadalmi szerve, az a szerve tudniillik, amelyben az emberek közötti viszonyról járó funkciók folynak. Természetes, hogy ennek a gyöngesége vagy (mondjuk) abnormis volta okozza a legfeltűnőbb zavarokat. Éppen ezért a degenerált ember típusait is az idegrendszerbeli abnormitás szerint szokás megkülönböztetni, a testi jelekre való tekintet nélkül. Vannak típusok, amelyek az egészségestől alig különböznek és vannak olyanok, amelyeket alig lehet megkülön-

böztetni az elmebetegségtől. És közöttük a *déséquilibre* egész óriási skálája, például a goromba embertől az alkalmi gyilkosig vagy a súlyos hipnochondrig. Látnivaló, hogy leginkább a *Minderwertigkeit* szociális következményei teszik a különbséget és adják az alapot a súlyosság megítélésére. S eszerint adunk nevet is a típusoknak: a „különc“, az állhatatlan, a fanatikus, az önző, a léha, a hirtelenharagu — és mindaz a végtelenül sokféle ember, akinek egy tulajdonságból észrevehetően több vagy kevesebb jutott, mint amennyi a tulajdonságok között való egyensúlyhoz kell.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Érdeklődő. A *Debreczeni Szemle* rajzeit Ivánka Tóth Miksa rajzolja.

VÁROSI SZÍNHÁZ.

LEÁNYVÁSÁR.

Operett 3 felvonásban. Írták: Bródi Miksa és Martos Ferenc. Zenéjét szerzerelte: Jacobi Victor. Rendező: Kassay Károly. Karmester: Mártonfalvy György.

SZEMÉLYEK:

Harrison Jack	—	—	—	—	—	—	Ligeti Kajos
Harrisonné	—	—	—	—	—	—	Guthi Sari
Lucy, leányuk	—	—	—	—	—	—	Zilahyné S. V.
Gróf Rottenberg	—	—	—	—	—	—	Deeszy Alfréd
Fritz, fia	—	—	—	—	—	—	Máthé Gyula
Miggles Tom	—	—	—	—	—	—	Falusy István
Koresmáros	—	—	—	—	—	—	Kemény Lajos
Hajóskapitány	—	—	—	—	—	—	Békessy Atal
Leikész	—	—	—	—	—	—	Láng Lajos
Bessy, Lucy szobaleánya	—	—	—	—	—	—	Borbély Lili
Sam, szerecsen pincér	—	—	—	—	—	—	Somogyi Béla
Bengaline	—	—	—	—	—	—	Garni Miczi
Mister Dugoo	—	—	—	—	—	—	Perényi József
Mister Crockwel	—	—	—	—	—	—	Kőszeghy
Ly leányai	—	—	—	—	—	—	Kassayné
Looi	—	—	—	—	—	—	Erdélyi Margit
Udvarmester	—	—	—	—	—	—	Fekete Béla
Li farmer	—	—	—	—	—	—	Horváth Viktor
Egy legény	—	—	—	—	—	—	B. Saigi Jenő
Egy anya	—	—	—	—	—	—	Arday Árpád
Lakáj	—	—	—	—	—	—	Jakabfi
	—	—	—	—	—	—	Perényi Kálmán

Farmerok, cowbojok, farmer-nők, matrózok, fűtők, lakájok, vendégek. Történik: az I. felvonás Beggardaleban, San Francisko mellett, a leányvásár tanyáján: a II. felvonás a „Lucy“ nevű yacht fedélzetén: a III. felvonás Harrison san-franciskói palotájában. Idő: ma.

Tavaszi ujdonságok Női divat-kelmékben

hozzávaló diszek, csipkék

SZABÓ LAJOS FIAI CÉGNÉL

Debreczen. Tisza-palota.

Hajnal Mulató

Debreczen, Petőfi-tér 7. szám.

Igazgató-tulajdonos

HAJNAL GYULA.

Február 15-iktől kezdve szenzációs új műsor. A legkiválóbb fővárosi kabaré és orfeumi művészek fellépte.

Csodás attrakciók!

URANUS

SAS-UTCZA 2. SZ.
TELEFON 3—28.

SZINHÁZ

Igazg. tulajd.
SUCHÁN REZSŐ.

Március hó 4. és 5-én

Hétfőn, kedden:

A hét ujdonságai!
FIFI KISASSZONY.

Párisi elkölcsi rajz 3 felvonásban.

Szerdán március hó 6-án

Csak egy napig! A 4 ördög.

Világszenzációs artista tragédia 3 felvonásban.

Csütörtökön, pénteken, márcz. hó 7. és 8-án

A Rudapesti „URÁNIA” magyar tudományos színház III-ik vendégjátéka. Bemutatóra kerül. Itt először! **A DIADALMAS AMERIKA.** 3 fely. 192 színen vetített és számos mozgóképpel. Írta: Pekár Gyula, Felolvas Győre Alajos.

Szombaton, vasárnap március hó 9. és 10-én

Az uszó sírbolt.

(A pénz rabjai.) A világhírű dán művész Bowrmeister felléptével.

Azonkívül minden alkalommal a hét legszebb ujdonságai!
Előadások mindennap pont 6-tól.

A „Mercur” összes rendszerű írógép vállalat
nem hirdet.

Ékszer különlegességek!!!

Modern ékszerek művészi kivitelben készülnek

Vági István ÉKSZERÉSZ MŰTERMÉBEN

Debreczen, Miklós-utca 5. szám.

Átalakítások és javítások legjobban eszközöltetnek.

Donogán és Somossy

Debreczen, Kistemplom-bazár.

Menyasszonyi kelengye. Kész fehérnemű. Női divat és szőnyeg áruház.

Szabott árak. — Előzékeny kiszolgálás.

Zóna reggelihez és vacsorához naponta kapható a

„Szent János sör”

à la SALVATOR, friss csapolás egész nap a

♦♦♦♦ **MÁRKUS JENŐ** ♦♦♦♦

Dréher sörcsarnoka összes helyiségeiben.

♦♦♦♦ **Mindennap pompás malac tokány.** ♦♦♦♦

Viszontelárusítók kedvezményben részesülnek.

Gazdák Sütődéje Részvénytársaság.

Böszörményi-ut 17.

Telefon 924. sz.

Van szerencsénk a nagyérdemű közönség szíves tudomására hozni, hogy március 1-én az ujonnan épült sütődénkben az üzem megkezdjük, ahol a mai kor igényeinek és úgy hiegenikus, mint tisztasági szempontból a legmesszebbmenő kíválmaknak megfelelőleg kizárólagosan csak házi, komlós (burgonya nélküli) kenyeret, valamint kiflit és zsemlet is sütünk és bérmiily mennyiségben házhoz is szállítjuk.

A nagyérdemű közönség szíves támogatását kéri a

Gazdák Sütődéje Részvénytársaság.

Igazgatóság:

Poroszlay László, elnök. Grosz Béla, alelnök. Mihalovits Jenő, Bálas József, Dr. Gulyás István, Boros József, Fráter István, Benedek Zoltán, Grünberger Ignác.

Felügyelő-bizottság:

Dr. Tüdös Kálmán, elnök.

Takács Samu, Dr. Grünfeld Zsigmond, Vajda Henrik, Dr. Nagy Zoltán, ügyész. Jakobi Dániel, ügyvezető.

Kitünő fehér sütemények.

Naponta kétszeri sütés.

Viseljük a Hirneves

„Kobrak” Cipőt

„Kobrak” cipők! „Kobrak” cipők!

szépek, tartósak!

elegánsak!

Kizárólagos raktára

Hermann Jenő „Kobrak”-cipők

raktárában, Piac-utca 42. sz.

NŐI ÉS FÉRFI BETÉTES CIPŐK MEGÉRKEZTEK!

AZ ELSŐ PILSENI RÉSZVÉNY SÖRFÖZDE

és a MÜNCHENI „SPATEN”-sörgyár ker. képviselte

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyek területére úgy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagykereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kimérve kaphatók Debreczenben a Piac- és Kossuth-utca sarkán levő

Pilseni sörház pincéje éttermében és sörosarnokában.

MEGHIVÁS.

Az Általános Forgalmi Bank Részvénytársaság VI-ik évi rendes közgyűlését

1912. évi március hó 12. napján, délután 3 órakor tartja az intézet helyiségében Debreczenben, (Piac-utca 68. szám), melyre a részvényeseket tisztelettel meghívja az igazgatóság.

TÁRGYSOROTAT:

1. A közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítésére és az esetleges szavazatok beszedésére az elnök által 3 részvényes kijelölése.
2. Az igazgatóság és a felügyelő-bizottság jelentése és ezzel kapcsolatban az 1911. évi zárszámadások és mérleg megállapítása.
3. A tiszta nyereség felosztásának és az osztalék kifizetése határidejének megállapítása.
4. Határozat az igazgatóság és a felügyelő-bizottság részére a felmentvény megadása iránt.
5. Határozathozatal négy igazgató-tagsági hely betöltése felett.
6. Esetleges indítványok tárgyalása.

FIGYELMEZTETÉS: Az évi mérleg valamint az erre vonatkozó mellékletek az intézet helyiségében a hivatalos órák alatt a közgyűlést 8 nappal megelőzőleg a részvényesek által megtekinthetők.

A közgyűlésen szavazati jogát csak oly önjogi részvényes gyakorolhatja, kinek részvénye nevére íratván a társaság részvénykönyvébe bevezetett s aki részvényeit azok le nem járt szelvényeivel együtt a közgyűlés tartamára azt legalább 5 nappal megelőzőleg az intézet pénztáránál, vagy valamely debreczeni pénzügyintézet részvénytársaságnál, vagy Budapesten a Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaságnál letétbe helyezte.

A közgyűlésen csak oly indítványok tárgyalhatók, melyek azt legalább 30 nappal megelőzőleg az igazgatósághoz írásban beadattak.

Veszteség.	Eredmény-számla.		Nyereség.	
	Korona	f	Korona	f
Fizetések és üzleti költségek	136136	83	Mult évi nyereséményáthozat	7500 —
Fizetett kamatok	578992	12	Kamat és egyéb jövedelmek	1035397 94
Nyugdíjjárulék.	2727	41	Értékpapírok kamatai	99701 62
Adó	41812	63		
Leírások:				
a) követelésekből 55,000.—				
b) felszerelésekből 7,772.85	62772	85		
Nyereség	320157	72		
	1142599	56		1142599 56

Vagyon.	Mérleg-számla.		Teher.	
	Korona	f	Korona	f
Pénztár:			Részvénytőke:	
a) készpénz 169,195.54			a) régebbi kibocsátás 3,000,000.—	
b) Osztrák-Magyar Bank girósz. 227,240.47	396436	01	b) új kibocsátás (1911. évi osztalékban nem részesül) 1,000,000.—	4000000 —
Váltó	8835672	75	Alapok:	
Jelzálogkölcsonők	1588403	93	a) tartalékalap 40,000.—	
Értékpapír, ércpénz és szelvény.	1742861	75	b) hitelegyleti alap 14,173.07	
Folyószámla:			c) nyugdíjalap 31,036.51	85209 58
a) pénzügyintézetnél elhelyezve 482,216.85			Betétek	3898655 93
b) adósz. fedezet mellett 592,775.32			Engedményezett jelzálogkölcsonők	1503385 16
c) áru- és terményosztály 911,724.—	1986716	17	Visszleszámított váltók	3736263 08
Előlegkölcsonők	13375	—	Hitelezők	2105887 83
Társas vállalati részesedések	1058845	—	Fel nem vett osztalék	1432 —
Óvadékkölcsonők	67720	—	Átmeneti tételek	84039 31
Felszerelés	45000	—	Nyereség	320157 72
	15735030	61		15735030 61

Debreczen, 1911. évi december hó 31-én.

Emerich Zsigmond,
h. igazgató.

Fisoh Lajos,
vezérigazgató.

Ungár Jenő,
vezérigazgató.

Pavlovits Sándor,
főkönyvelő.

Dr. Balkányi Emil, Dr. Berger Andor, Dr. Bruckner Ernő, Fleisohl Sándor, Gara Alajos, Hajdu Imre, Dr. Hegedűs Jenő, Killer Ede, Kontsek Géza, Rickl Antal, Rosenfeld Salamon, Dr. Váradi Szabó János, Ungár Ignác, Wesszprémy Zoltán.

Megvizsgálta és helyesnek találta a felügyelő-bizottság:

Fried Samu,

Dr. Horváth Sándor,

Lestyan Adorján,

Kontsek Kornél,

ifj. Widder Sámuel.